

Vahşice yok edilen sulak alanlarımız

Sularımız! Ülkeye hayat veren, güzellik veren, can veren sularımız... Ne kadar da hoyratça, vahşice kullanılıyor tahmin edemezsiniz. Varsa yoksa tarım ürünlerini sulama işi. Üç gram su yetecek yere yüz üç gram dökülerek israf edildiğini hemen herkes artık bilmektedir. Uçarak, buharlaşarak yok olan sadece sular olsa keşke! Sular giderken yanında götürdüğü o güzelim balıkların, kuşların, arıların farkına kimse varmıyor. Tamam bir aralar sivrisineklere de ev sahipliği yaptılar. İnsanlar sıtmadan ölünce akıllarına gelen ilk şey şey suları yok etmek oldu. Tek çare kurutma olmamalıydı, bunun bir başka yolu daha olmalıydı değil mi? Sivrisinek var diye, her yıl yüzlerce insan boğularak ölüyor diye Akdeniz'i, Karadeniz'i, Ege'yi, Marmara'yı niye kurutmadığımızı hiç kimse sormadı!

Amik Gölü'nü niye kuruttuk?

Hatay'daki tabiat harikası Amik Gölü'nü niye kuruttuğumuzu birçok vatandaşımızın bilmediğini görüyoruz. Bölgeye hayat veren, göçmen kuşların nefes almak için durak yaptığı bu güzelim gölü yok etmeyi kimbilir hangi akıllı (!) bürokratımız akıl etti. Kurutulan 350 kilometre kare gölün tarım arazisi yapılıcağını düşünenler, tabiatın intikam alacağını hiç hesap etmediler. Pamuk ekiminin moda olduğu 1940'lı yıllarda dört drenaj kanalı ile boşalttılar gölün güzelim sularını Asi nehrine. Kimlere peşkeş çekildi, kimlere verildi o verimli taban toprağı bilmiyorum. Topraklara pamuk ekildi ama ne zaman pamuk toplama zamanı gelse gölün intikam saati geldi. O gölü boşaltan ilgili ilgisizlerimiz göl arazisinin çevreye oranla ortalama altı metre daha aşağıda kalacağını hiç hesaplamamışlardı. Çevredeki topraklara oranla daha alt kottaki göl boşluğuna akan suların gölü yeniden oluşturacağını düşün-

mediler. Ya da, her yeni gelen suyun hareketlendiği çamurla o drenaj kanallarını bir gün nasılsa tıka-yacağını ve gölü yeniden doldurmaya başlayacağını da hiç akıllarına getiremediler. Dedik ya! Delinin biri bir taş atıyor, kırk akıllı sıraya girse çıkartamıyor diye. 1940'lı yıllarda başlayan gölün direnişi 1970'li yıllara kadar devam etti. Sonunda pes etti veya ne bileyim pes etmiş gibi görünüyor şimdilik.

Güzelim göl ortadan kalkınca bölgedeki iklimi etkileyeceğini, yağışların çok düzensizleşebileceğini de hiç düşünmediler. Düşünmediler ama Hatay ili merkezi dâhil olmak üzere çevreyi birkaç defa sel basınca bir hata yaptıklarını anlamaya başladılar. Peki, hatalarını anladılar da aldıkları önlem ne oldu dersiniz, söylemek dahi istemiyorum. Zira çözüm için düşündükleri ve teklif ettikleri proje eskisinden de daha ilginç (!) oldu. Gölün ortasına havaalanı yapma teklifi yaptılar. Sonunda yıllar önce başlatılan inşaat

2007 yılında mecburen tamamlandı. Gölün tam ortasına havaalanını yaptılar. Havaalanını su basmasını diye de yeni drenaj kanalları yaparak göl içini ve yeraltını öylesine boşalttılar ki, gölün intikamını başka türlü alabileceğini hiç hesaba katmadılar. Yeraltı su seviyesi yüzeyden derine doğru ortalama yirmi metre, hatta yer yer 400 metre'ye kadar düşünce toprakta aşırı tuzlanma başladı ve bölgede üretilen pamuk miktarı ve kalitesi baş aşağı gitti. Bir başka çok önemli şeyi daha hesaplamamışlardı; göçmen kuşlarını. Göçmen kuşların yolu üzerindeki bu havaalanında kaç uçağın düşme riski altında olacağını beraber düşünelim isterseniz.

Tuz Gölü'nü nasıl yok ediyoruz?

Türkiye'mizin tuz ihtiyacının yaklaşık yüzde atını karşılayan Tuz Gölü Anadolu'muzun tam göbeğinde mavi bir göz gibiydi. Daha ilkokul sıralarında şeklini ezbere çizmeyi öğrendiğimiz bu gölün çok özel bir flamingo türünün (Phoenicopterus ruber) onbinlercesinin konaklama ve çoğalma yeri olduğunu kaç kişi bilir bilmem? Sadece flamingolar değil, Kılıçgaga (Recurvirostra avocetta), Angıt (Tadorna ferruginea), Batakık Kırılancık (Glareola pratincola), Suna (Tadorna tadorna), Çamurcun (Anas creca), Kocağöz (Burhinus oedicnemus) ve martı türlerinin (Larus sp.) kuluçka yapmalarına imkân sağlamaktadır. Yıllarca tuzunu yedik şikâyet etmedi. İçinde petrol aramaya kalktık şikâyet etmedi. Rus gazını depolamak için delik deşik ettik şikâyet etmedi.

Askerlerimiz tankları ile üzerinde çöl tatbikatları yaptı, ülke menfaati deyip şikâyet etmedi. Koskoca Konya şehri DSİ'nin açtığı kanallar ile bütün pis atık sularını içine boşalttı, rahatsız oldu ama şikâyet etmedi. Çok şükür ki Konya ilimizin son yıllardaki değerli belediye başkanları olayın farkına vararak bu su katliamını durduracak arıtma tesisleri yaptılar. Son otuz yıldaki küresel ısınma da etkilemedi desek yalan olur (Tablo 1). Can çekişmeye başladı Tuzgölü... Ortam ısınınca buharlaşma arttı. Su seviyesi daha da düştü. Etkilendi ama yine de idare ediyordu. Can çekişirken çıkan seslere kulak verenler olmadı değil. Göl'ü "özel koruma alanı" olarak ilan ettiklerinde biraz geç olmuştu ama olsun. Düşünenlerin olması yine de moral verici bir karardı. Ama artık dayanamıyor. Neden biliyor musunuz? Göl etrafında altı bin kadarı ruhsatlı olmak üzere onaltı bin su pompalama kuyusu açıldı. Onbin küsur kaçak kuyu var. Bunu TBMM de biliyor. Ama yine de bir önlem alınmıyor, her nedense alınamıyor. Sevgili köylülerimiz vahşi sulama yapmak için bu kuyulardan su pompalandıkça yeraltı su seviyesi düştü. Yeraltı su seviyesi düşünce de göl alanı küçülmeye başladı ve alanın yüzde altmışında su yok oldu. Bahar yağmurlarının hemen sonrasında, Haziran 2008'de çekilen Landsat uydu görüntüsü bu durumu bütün açıklığıyla göstermektedir. Aslında farkında olmadığımız önemli bir konu daha var. Bir gün Tuz Gölü'nün sularının bu kadar seviye kaybeden yeraltı sularına doğru akarak karışacağını ve tatlı sularını tuzlandıracağını hiç düşünemiyoruz. Bu sular ile sulanacak toprağın tuzlanacağı ve bir müddet sonra tarım toprağı olmaksızın çıkacağını da hesaplayamıyoruz. Yani Dimyat'a pirince giderken eldeki bulgurdan da olacağız.

Garip bir ülkeyiz biz! Ama ne yaparsın ki eldeki insan malzememiz de bu! Eğitimsiz vatandaşlarımızın durumu malum. İlgili milletvekillerimiz sadece konuşuyor, idarecilerimiz belaya dalışmak için karşı kaldırımlardan yürümeyi tercih ediyor, bilim adamlarımızın da sesi güçlü çıkmıyor. Sonuç bu! Göl alanının yüzde altmış gidince, şekli bile değişti. Tuz Gölü artık ilkokulda ezberlediğim şekilde değil. Flamingoların on binlercesi başka mekânlara göç etti. Geçen sene yapılan sayımlarda yaklaşık üç, dört bin tanesi kalmış diyorlar. Herhalde gelecek senelerde onları da göremeyeceğiz. Ele geçmez güzellikteki bu göle bugüne kadar hiçbir turizm şirketinin tur düzenlememesi de başka bir ayıbımızdır aslında.

Akşehir ve Eber Gölü'ne ne oldu?

Her yıl törenlerle maya çaldığımız ne güzel bir gölümüz vardı. Nasrettin Hoca yerinden kalksa söylemeyeceği laf bırakmazdı sanıyorum. Evet, inanılması zor, ama 353 kilometre karelik gölün etrafında binlerce kuyu açılmasına izin vererek suyu pompalatan ve 2009 başında 30 kilometre kareye kadar küçülmesine sebep olanlar su işleri ile ilgili bölge yetkilileridir. Verdikleri yanlış kararlar su pompaları ile de sınırlı kalmadı. Gölün geçmişte Taşköprü Çayı vasıtasıyla Eber Gölü ile olan bağlantısı, Eber Gölü çıkışı, DSİ tarafından inşa edilen regülatör (düzenleyici) ve sulama kanalları ile kesilerek gölün hayat damarlarından en önemlilerinden biri daha kesilmiş oldu.

Göl tam ölmek üzereyken Allah'tan 2009 yılı bereketli yağmurlar ile geldi de göl biraz olsun canlandı. Şimdi şu soruyu sormak lazım! Bizim yetkililer gölü niye kuruttu? Tarım ve bahçecilikte ürün artsın diye değil mi? Peki arttı mı? Hayır. Akşehir Gölü kıyısı Dünya'nın en lezzetli Napolyon kirazlarının yetiştiği yerdir. Her yıl yüz kırk bin ağaçtan en az 11 bin ton kiraz elde edilir, ihraç edilir ve ilçeye milyonlarca dolar kazandırır. Ya şimdi? Gölün yüzde doksanı kuruyunca çevre iklimi değiştiğinin, nemliliğin azaldığının ve kirazların küçüldüğünün körler bile farkında. Sadece küçülmedi kirazlar, tadı, rayihası bile değişti.

Su pompaları gölden sadece suları çekmediler. Her çekilen bir litre su ile birlikte gölde hayat bulan

sazan ve turna balığı başta olmak üzere yedi çeşit balık da yok oldu. Sular azalıp sazlıklar azaldıkça, bu ortamlarda kuluçka alanı, beslenme yeri, sığınma, barınma ve toplanma mekânı bulan seksen bin civarındaki kuşlar da yavaş yavaş yok oldular. Pelikanlar, dalgıçlar, balıkçılar, yağmurcunlar, martılar şimdi neredeler kim bilir?

Ya Eber Gölü?

Akşehir'den bahsedip, bir zamanlar Akşehir gölü ile tek bir göl gibi olan Eber Gölü'nden bahsetmek olmaz. Kuruttukça iki ayrı göl gibi olmuşlar önce. Önce bir çay ile bağlı kalmışlar, sonra bu bağı koparmışız. Daha sonra bir kanalla bağlamışız iki ayrılmış kardeşi. Bir göl düşünün ki, yüzeyi yüzlerce değişik renkli çiçekle bezenmiş olsun. Bir göl düşünün ki yetişen sazlardan göl yüzeyi bile gözükmüyor olsun. Bir göl düşünün ki, su yılanı, tatlı su balıkları, yüzlerce çeşit su kuşları, su kaplumbağalarının cennet niyetine yaşadıkları yer olsun. Bir göl düşünün ki, Karabatak'tan Pelikanlara, Dikkuyruktan, Sakarca Kazi'na, Balıkçılardan Kılıçgaga'lara kadar onlarca kuş tipinin çoğaldığı, hayat bulduğu yer olsun. Bir göl düşünün ki, ekonomik değeri çok yüksek olan kamış üretimi yapılmakta olsun. Bu sazları toplayıp Afyon Seka Kâğıt Fabrikası'na satan yaklaşık bin kişiyi aileleri ile beraber geçindiriyor olsun. İşte bu güzelim gölü de öldürmek için ne mümkünse yapmışız. Afyon'daki kağıt fabrikası, kamışlarını satın alarak ekonomik hayat verdiği çevreye, bütün pis atıklarını dökerek öldürmeye başlamış. Ne kadar

akılsızca değil mi? Ama ne yaparsınız ki doğru! Göle verilen zarar yetmemiş gibi, Göl kıyısında alkolid fabrikasının kurulmasına izin vermişiz. Bu fabrikanın zehirli atıkları da gölü son hızla katletmeye devam etmiş. Yetmemiş, bölgeyi av turizmine açmışız. Göl kıyısına binlerce şekilsiz av evi yapılmış ve göl insan pislikleri ve dışkıları ile dolmuş. Sonra ortaya her zamanki yiğit köylülerimiz çıkmış. Takmışlar dalgıç türü pompalarını, su çeken, su çekene, durdurabilene aşk olsun! Göl yüzey alanı, 125 kilometre kareden 64 kilometrekareye kadar düşmüş. Göle karışan kimyasallar göldeki bitkilerde çeşitli mantar hastalıklarının türemesine yol açmış.

Yumurta deliğe geldi ya! Bizim iş bilir yöneticilerimiz her zaman olduğu gibi hasta koma halinde iken yetmişler. Göl, Konya Kültür ve Tabiat Varlıkların Koruma Kurulu'nun 22 Haziran 1992 gün ve 1359 sayılı kararıyla "1. Derece Tabiat Sit Alanı" olarak ilân edilmiş. Sevsinler sizi!

Yok ettiğimiz diğer sulak alanlar nerelerdir?

Aksaray'daki Eşmekaya Sazlığı'nı, Afyon Hotaş Sazlığı'nı, Kayseri Sultan Sazlığı'nı, Kahramanmaraş Gâvur Gölü'nü, Konya Samsam Gölü'nü, Suğla Gölü'nü, Burdur Kestel Gölü'nü ve Beyşehir Gölü'nü nasıl kurduğumuzu yazmayayım. Kurutmak için kullanılan teknikleri ezber biliyorsunuz artık! Yok ettiğimiz sulak alanların toplam yüzeyinin 3712 kilometre karelik alana sahip Van Gölü büyüklüğünde olduğunu yazayım ki, yaptığımız tahribat daha kolay anlaşılın!

Bütün bu sazlıkların çoğunu öldürdükten sonra sulak alanları koruyacağız diye 1994'de İran'ın Ramsar şehrinde imzaladığımız uluslararası bir anlaşma da var. Ama malum biz Türk'üz. Yoğurdu nasıl istersek öyle yeriz. Ha, bu arada Çevre Bakanlığı yetkilileri nerede diye merak da etmeyin. Çevre Bakanlığımız ayrı bir bakanlık iken dahi durum buydu. Onlar şimdi Orman'ın tam içindeler, ağaçların fazlalığından, ne "Çevre'nin yetkili yetkisizleri" sazlıkları, gölleri görebiliyor, ne de göller, sazlıklar "Çevre"yi. Ya da biz gördüklerini göremiyoruz!

Bu güzelim cennet köşelerini böylesine hoyratça, vahşice öldürdüğümüze bakıp sulak alanlar bakımından çok zengin olduğumuzu falan da düşünmeyin. Biz sadece su ve sulak alanlar bakımından ince bir bıçak sırtında olduğumuz farkında değiliz. Bu sulak alanlarda doğru tekniklerle yapılacak turizm-

den her yıl milyonlarca dolar gelir elde edebileceğimizin de farkında değiliz. Gerçekleri öğrenmek bazen yürek sızlatır ama ne yapalım ki gerçek, biz reddetsek de, orada, gözümüzün önünde "görülme" beklemektedir.

